

L'Alguer als informatius de Televisió de Catalunya

DANIEL CASALS MARTORELL
Universitat Autònoma de Barcelona

1. OBJECTIUS I OBJECTE D'ESTUDI*

L'adveniment de la democràcia i la recuperació de les institucions catalanes, el 1977, van portar a la confecció d'un corpus legal que té l'objectiu de recuperar la llengua catalana per a l'espai públic. Aquest fet, desenvolupat en aquestes tres darreres dècades, ha convertit Catalunya en una zona capdavantera, en relació amb el domini lingüístic català, però també en relació amb altres regions europees, en el restabliment d'una llengua minoritzada. Un dels instruments al servei de la recuperació i de l'estandardització lingüístiques ha estat la posada en marxa d'un conjunt de mitjans públics que depenen de la Generalitat de Catalunya, que no només han usat el català com a vehicular, sinó que, a mesura que la legislació ho permetia, s'han pres la responsabilitat de representar tots els territoris del domini lingüístic en la seva programació, a propòsit, per exemple, de manifestacions culturals i de relacions polítiques i comercials.

L'objectiu d'aquest article és l'estudi de la presència del municipi de l'Alguer (Sardenya) en la informació emesa per Televisió de Catalunya. Per dur a terme aquesta recerca, hem tingut en compte un corpus de peces informatives emeses pel canal generalista TV3 entre els anys 1983 i l'actualitat. La mostra de textos es-

* Aquesta recerca s'ha dut a terme en el marc del projecte FFI2009-14449-C02-01, «Comunidades locales de enclave: dinámica de las lenguas, cultura, procesos sociolingüísticos», dirigit per Joan A. Argenter i finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia dins del Plan Nacional de Investigación Fundamental no Orientada (2010-2012). Agraïco a Joan A. Argenter, Neus Faura i Mar Massanell les observacions que han fet a una primera versió d'aquest article. Així mateix, regracio a Francesc Pérez, del Departament de Documentació de Televisió de Catalunya, les facilitats per accedir al visionament dels informatius estudiats i el seu assessorament.

tudiats està integrada per notícies, generalment de les seccions de cultura i de política, dels espais *Telenotícies migdia* i *Telenotícies vespre*, per bé que també hi ha representat el programa de reportatges *Actual*. Aquests textos audiovisuals ens han estat facilitats per l'Àrea de Documentació de Televisió de Catalunya i han estat visionats i buidats entre el setembre de 2011 i l'abril de 2012. La mostra estudiada és la totalitat de documents conservats per TV3 amb vinculació amb l'Alguer.

Per dur a terme aquest objectiu, aquest article s'estructura en quatre apartats. Ultra aquesta presentació, en què es fixen els objectius i es descriu el corpus d'estudi, el primer apartat introdueix el lector en el coneixement de la Televisió de Catalunya i en la legislació jurídica i administrativa que regula i que empara la presència dels territoris de parla catalana en la programació d'aquest canal televisiu. El tercer apartat, nuclear de la recerca, estudia el corpus descrit amb l'objectiu, d'una banda, d'assenyalar els trets que caracteritzen el periodisme que informa sobre l'Alguer a TV3 i, de l'altra, d'establir una taxonomia de notícies condicionada per la temàtica de la informació. L'apartat quart, que tanca l'article, recull les conclusions que es desprenen de l'estudi dut a terme.

2. CONTRIBUTIÓ DE TV3 A LA CONFIGURACIÓ D'UN ESPAI EN CATALÀ DE COMUNICACIÓ

Televisió de Catalunya va ser un projecte desenvolupat dins de la primera legislatura de la Generalitat de Catalunya restablerta després del franquisme. A principi de la dècada dels vuitanta, el Govern i el Parlament de Catalunya van projectar una televisió i una ràdio públiques catalanes que havien d'esdevenir, a més de mitjans de comunicació de referència, instruments al servei de la política de recuperació idiomàtica que s'havia iniciat. L'ens que havia d'aixoplugar aquests dos mitjans va ser la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió¹ (que el 2007 esdevindria Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals).² El 10 de setembre de 1983, unes paraules de l'actor Joan Pera donaven la benvinguda a les emissions, en període de proves, de TV3. Des d'aleshores, s'ha anat bastint l'estructura complexa pròpia d'un mitjà de comunicació televisiu de caràcter generalista que, un cop consolidat, ha vist i avalat el naixement d'una àmplia gamma de canals televisius especialitzats com ara el Canal 33, TVC Internacional, el canal d'informació 3/24, el canal infantil Súper 3 i el juvenil 3XL,³ i més tardanament l'Esport 3.

1. La Llei 10/1983, de 30 de maig, del Parlament de Catalunya, de creació de l'ens públic Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), 14 juny 1983).

2. La Llei 11/2007, d'11 d'octubre, va crear la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (DOGC, 18 octubre 2007). Aquesta llei va ser modificada en alguns aspectes per la Llei 2/2012, de 22 de febrer, de modificació de diverses lleis en matèria audiovisual.

3. Quan aquest article es trobava en procés de publicació, hem sabut que la Corporació Catalana de

L'aparició d'un canal de televisió i d'una emissora de ràdio, de caràcter institucional i generalista, que s'expressen en català constitueix un instrument per posar en contacte les comunitats dels diferents indrets del domini lingüístic. En aquest sentit, Hudson (1981, p. 36) assenyala que si dues comunitats que parlen la mateixa llengua no mantenen cap tipus de relació entre elles, aleshores pertanyen a dues comunitats diferents. Això és el que passava entre Catalunya i l'Alguer fins a la dècada dels seixanta del segle xx, quan hi va haver el *Segon Retrobament*, promogut per Pere Català i Pic i Pere Català i Roca. Aquesta represa de les relacions va posar les bases perquè no es produís —o no es mantingués— la fragmentació de la comunitat catalanòfona o, més precisament, la segregació de l'Alguer.

Com a llengua *transfronterera*, el català s'estén més enllà de les fronteres d'un estat, atès que es parla en quatre estats d'Europa, per bé que hi té un estatus jurídic diferent. En aquest sentit, són pertinents les polítiques de gestió compartides entre les institucions i els agents dels territoris implicats amb l'objectiu d'intervenir en la planificació del corpus i en la de l'estatus (Argenter, 2011a, p. 8).

En el cas de Televisió de Catalunya, les seves emissions han posat en contacte, seqüencialment, les comunitats de l'Alguer i de Catalunya. En una primera fase, TV3 ha fet avinent l'Alguer a la seva audiència de Catalunya, i també del País Valencià, de les Illes Balears, de l'Aragó catalanòfon i de la Catalunya del Nord, per mitjà dels espais emesos sobre aquest enclavament de Sardenya i, en una segona fase, fa arribar la realitat de Catalunya a l'Alguer amb l'eixamplament de les emissions, gràcies a les noves transformacions comunicatives.

Tot i que l'àmbit territorial que fixava l'article 1 de la Llei 10/1983 era el de Catalunya, tant TV3 com Catalunya Ràdio naixien amb la voluntat de liderar el sector audiovisual expressat en català i de vetllar per la protecció i representació de la diversitat lingüísticocultural del domini català. La voluntat de promoure la llengua i la cultura catalanes ja quedava recollida en els set principis generals de la programació dels canals de l'ens CCRTV, d'acord amb l'article 14 de la Llei de 1983. En aquesta línia, la *Carta de principis per a l'actuació dels mitjans de comunicació de la CCRTV* (2006)⁴ establí l'obligació de:

Promoure la cultura catalana en les diverses manifestacions creatives i artístiques i afavorir la intercomunicació i l'intercanvi cultural i informatiu entre els ciutadans i les ciutadanes de les terres i països de parla catalana.

Mitjans Audiovisuals ha decidit, en el marc de la situació de retallades, suprimir el canal per on s'emeten els espais del Súper3 i del 3XL, una programació que passarà, en horari diürn, al Canal 33.

4. Aquest document va ser aprovat pel Consell d'Administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió el 28 de març de 2006. Com totes les altres normes existents amb anterioritat, aquesta carta va ser derogada en el preàmbul del *Llibre d'estil de la CCMA* (<http://www.ccma.cat/llibredestil/pre-mbul>).

Aquest document també assenyalava les obligacions dels mitjans d'aquest ens en relació amb la presència dels grans geolectes del català:

Les variants lingüístiques del català seran presents en els programes de les emissores de la CCRTV, tant per fidelitzar els parlants de tot el domini lingüístic com perquè els radiooients i els telespectadors es familiaritzin amb la diversitat de les varietats territorials de la llengua [...].

Tot i la voluntat d'atenció informativa dels territoris que conformen el domini lingüístic, a causa de les rutines de producció informativa en aquests mitjans, vam fer palès que existien dificultats per incorporar la diversitat geolectal en els textos informatius.⁵ Fins i tot en el cas del nord-occidental, que majoritàriament pertany a la mateixa unitat administrativa del català central, una notícia escrita en la varietat estàndard adaptada a aquell geolecte pot constituir un problema si l'ha de locutar un periodista d'adscripció central, que és el geolecte majoritari entre els professionals de Televisió de Catalunya. I les dificultats s'accentuen en el cas del valencià, en què hi ha més distància morfològica.

La Llei 11/2007, de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, deixava en mans, d'una banda, del mandat marc i, de l'altra, del contracte programa, els principis generals de la programació dels canals d'aquest ens. El primer mandat marc va ser aprovat pel Parlament de Catalunya l'11 de febrer de 2010.⁶ L'apartat segon d'aquest document ja preveu un àmbit territorial superior al que fixava la Llei de 1983:

II. Promoció de la llengua i la cultura catalanes i de l'aranès

1. En un espai audiovisual obert, el català és la llengua pròpia dels mitjans audiovisuals públics de Catalunya, que l'han d'utilitzar normalment i preferentment, i esdevenir vehicles vertebradors de l'espai català de comunicació.

A la vista d'aquesta directriu, els mitjans audiovisuals públics, d'una banda, han d'usar el català com a llengua vehicular i, de l'altra, «han de ser vertebradors de l'espai català de comunicació», és a dir, dels territoris de parla catalana. Amb aquest apartat, doncs, el marc legislatiu fa un salt respecte del de l'any 1983 i, depassant l'àmbit administratiu de la Comunitat Autònoma de Catalunya, atorga a TV3 i a Catalunya Ràdio l'articulació d'un espai de comunicació en català.

5. Per a més informació sobre les limitacions d'articulació d'un estàndard plural als mitjans, vegeu Casals i Camps (2009).

6. Aquest document va ser aprovat per la Resolució 612/VIII del Parlament de Catalunya, per la qual s'aprova el primer mandat marc del sistema públic audiovisual (*Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya* (BOPC), núm. 636/08 (22 febrer 2010)).

L'esmentat mandat marc fixa que en el termini de dos anys des de la seva aprovació la CCMA ha d'elaborar i aprovar el seu llibre d'estil. Ja consultable en línia, aquest codi intern, que ha de regir l'actuació dels professionals de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, s'estructura en tres grans parts: la *Guia editorial*, el *Manual d'ús* i l'*ésAdir*. En relació amb la diversitat geolectal del català, la *Guia editorial*, en l'apartat «Principis generals», estableix que:

La CCMA contribueix a normalitzar l'ús de la llengua i a consolidar el català estàndard oral i escrit, amb respecte per la variació dialectal. El seu model de llengua engloba les diferents varietats geogràfiques i de registre, adaptades a les diferents situacions comunicatives, per arribar a un públic ampli i heterogeni.

Aquest fragment al·ludeix a la variació geogràfica de la llengua catalana, que es pot veure representada en la programació o bé per mitjà de la parla dels periodistes i corresponsals o bé per la dels testimonis. En el cas de l'Alguer, la primera representació no es dona, atès que tota la informació que fa referència a aquest municipi de Sardenya l'expliquen periodistes d'altres orígens geogràfics. En canvi, sí que apareixen en les informacions persones procedents de l'Alguer que donen mostra dels trets propis de la seva varietat.

Són també objecte de regulació d'aquests principis les relacions de diversa naturalesa que hi ha entre els territoris de parla catalana, tal com estableix l'apartat «Criteris»:

Els mitjans de la CCMA prioritzem els continguts informatius, educatius i d'entreteniment de qualitat, i de promoció de la cultura. Aquest compromís conviu amb la voluntat d'afavorir la intercomunicació global i l'intercanvi cultural i informatiu entre la ciutadania dels països i territoris de parla catalana, possibilitant la consolidació d'un espai comunicatiu comú, i entre els catalanoparlants d'arreu del món, sense renunciar a àmbits lingüístics més amplis.

I és significativa l'adopció en l'apartat «Denominacions», dins dels «Principis editorials», de la designació *Països Catalans*:

Els mitjans de la CCMA fem servir l'expressió *Països Catalans* per referir-nos al conjunt de territoris de parla catalana des del punt de vista històric, geogràfic, lingüístic o cultural.

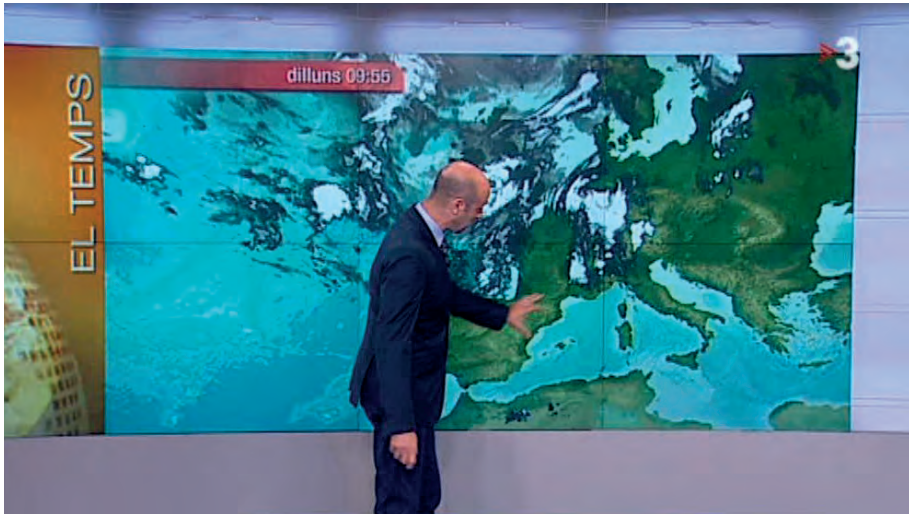
En relació amb els continguts culturals i divulgatius, el *Manual d'ús* estableix:

Complint la nostra missió de servei públic, difonem les manifestacions culturals en llengua catalana i dels creadors i artistes dels Països Catalans, i donem a conèixer el nostre patrimoni cultural.

Al seu torn, l'apartat «Perspectiva i tractaments» del *Manual d'ús* estableix com a marc geogràfic de referència «més immediat Catalunya i, en general, les terres de parla catalana». Tanmateix, en l'apartat «Territoris de parla catalana», que s'estructura en sis subapartats,⁷ no s'hi inclou l'Alguer, ni el Carxe ni l'Aragó catalanòfon. I encara dins del *Manual d'ús*, en l'apartat «Ús de la llengua», s'hi diu:

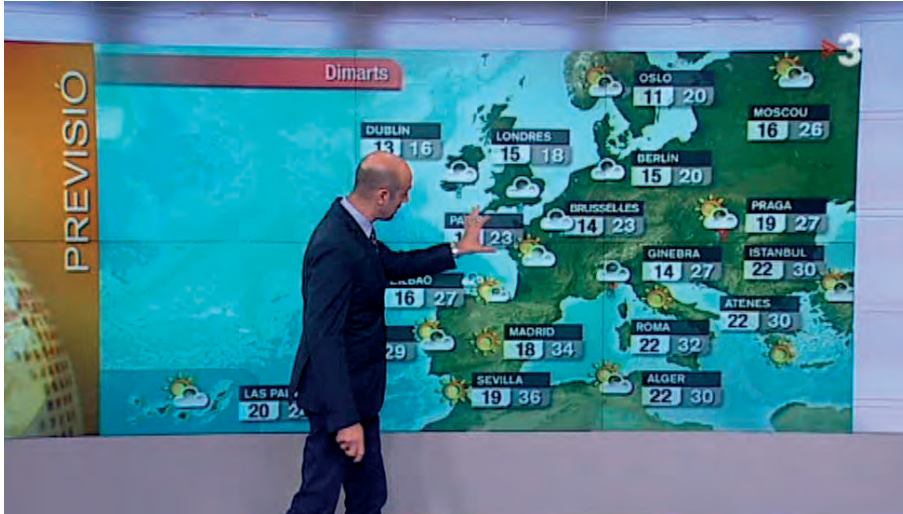
Tenim en compte la proposta per a un estàndard oral de l'Institut d'Estudis Catalans per a la fonètica i la morfologia, que complementem amb els criteris de l'*ésAdir*.

En aplicació dels criteris i principis exposats, la programació de Televisió de Catalunya inclou l'Alguer. En particular, els serveis informatius parlen de la realitat d'aquest municipi de l'illa de Sardenya quan és notícia, tal com veurem a l'apartat tercer d'aquest article d'acord amb les temàtiques i els criteris que assenyalarem. Al marge de la selecció informativa ocasional, l'Alguer, com a part de l'illa de Sardenya, apareix diàriament en la informació meteorològica de la Televisió de Catalunya. En primer lloc, podem veure Sardenya en el mapa ampliat d'Europa:

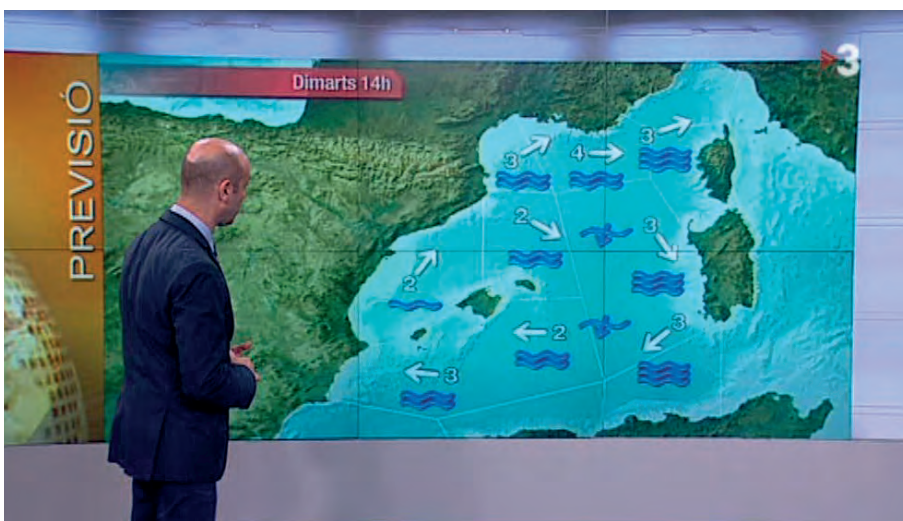

7. Aquests apartats són: «Poblacions», «Comarques», «Províncies», «Catalunya del Nord», «País Valencià» i «Costes».

En segon lloc, també és present en el mapa d'Europa que inclou la temperatura de les principals capitals del continent:

En aquest espai meteorològic, s'ofereix també la informació de l'estat de la mar i dels vents. Com es pot veure en la pròxima imatge, per aquesta raó s'hi amplia la zona més propera del mar Mediterrani, i aquest fet comporta que es representi tot el territori dels Països Catalans, per bé que sense delimitar-ne el contorn ni els límits administratius interns:

Però el més significatiu és la presència explícita de l'Alguer en els *tickers* (subtítols en moviment de dreta a esquerra) del canal 3/24 per informar de la temperatura i de la humitat relativa (i en algunes ocasions de l'estat del cel: clar, ennuvolat, emboirat, etc.) en diferents localitats del domini lingüístic. L'Alguer hi apareix, després de les principals localitats de Catalunya, juntament amb municipis de fora dels límits administratius de la comunitat autònoma, com ara Castelló de la Plana, València, Alacant, Perpinyà, Palma, Maó i Eivissa, entre d'altres.

3. L'ALGUER A LA INFORMACIÓ DE TV3

En aquest apartat, nuclear de la recerca, estudiem el corpus de peces informatives emeses, des de 1983, per Televisió de Catalunya en què es parla del municipi de l'Alguer. Aquest bloc està integrat, d'una banda, per la definició dels trets que caracteritzen el tipus de periodisme que informa d'aquest enclavament català a TV3 i, de l'altra, per l'establiment d'una taxonomia de notícies condicionada per la temàtica de la informació.

3.1. *El periodisme que ens acosta l'Alguer*

L'Alguer està separat de Barcelona per 523 quilòmetres de mar i pertany a l'Estat italià, però comparteix amb Catalunya la llengua, trets culturals i una part de la història. Periòdicament apareixen a TV3 notícies de l'Alguer en què s'esmenta la llengua catalana —encara que no en sigui el fet d'actualitat—, tractada des del punt de vista sociolingüístic, històric o geolingüístic. Per què aquest municipi sard és notícia a TV3?

J. R. Muñoz Torres (2002) estableix dos tipus de criteris de selecció de les notícies: d'una banda, els que depenen del periodista i de la seva visió, i, de l'altra, els que depenen de l'activitat periodístico-informativa, que inclou la concepció empresarial. Aquest aspecte és rellevant en el cas dels territoris de parla catalana perquè Televisió de Catalunya té com a objectiu informar de la realitat d'aquests indrets, independentment de la seva adscripció administrativa. D'altra banda, entre els criteris que han de complir les notícies,⁸ en el cas estudiat són importants, a més de l'actualitat, la proximitat, en aquest cas cultural (Diezhandio, 1994, p. 59; Martínez de Sousa, 1981, p. 337 i s.), i l'interès públic (Fontcuberta, 1981, p. 95). Pel que fa al primer, el fet que a Catalunya es parli la mateixa llengua que a l'Alguer, entre altres aspectes, condiciona TV3 a l'hora de seleccionar com a notícia un fet que hi hagi ocorregut. Quant al segon, entre el públic de Televisió de Catalunya és susceptible d'haver-n'hi una part d'interessada a conèixer què passa a l'Alguer. Per tant, la política d'empresa (CCMA), la proximitat cultural entre Catalunya i l'Alguer i l'interès de l'audiència per aquest indret determinen la selecció de l'Alguer com a notícia. No tot el que passa en aquest municipi sard, però, és notícia a TV3, com veurem.

Els trets que caracteritzen el periodisme posat en pràctica per Televisió de Catalunya a partir de les informacions que parlen de l'Alguer són aquests:

- a) adopció d'una visió principatina en la selecció de les dades,
- b) aflorament d'una consciència pancatalana en l'elaboració de la informació,
- c) visualització del procés de substitució lingüística a l'Alguer,
- d) voluntat d'instruir l'audiència i
- e) atenció a l'actualitat de la llengua catalana.

3.1.1. Visió principatina en la selecció de les dades

En les informacions sobre l'Alguer, TV3 adopta un punt de vista principatí a l'hora de seleccionar els continguts. La condició *sine qua non* a l'hora de parlar de l'Alguer és que es faci en relació amb Catalunya, atesa la condició de mitjà públic creat per la mateixa institució que participa en els intercanvis polítics i culturals relatats. Ho proven diversos textos estudiats, com ara les visites de dos presidents

8. Com a trets de les notícies, s'han assenyalat: novetat, oportunitat, proximitat, prominència, conflicte, acció, raresa i interès humà (Diezhandio, 1994, p. 59, *apud* Serrano, 2004, p. 160); freqüència, sonoritat, falta d'ambigüitat, significació, elitisme, personalització, negativitat (Galtung i Ruge, *apud* Serrano, 2004, p. 160); actualitat, proximitat, prominència, curiositat, conflicte, suspens, emoció, i conseqüències (Warren, 1975, p. 25); oportunitat i proximitat, progrés i desastre, eminència i prominència, conflicte, novetat, conseqüències i interès humà (Jeffres, 1986, p. 107, *apud* Serrano, 2004, p. 160), i actualitat, proximitat, prominència, curiositat, conflicte, suspens, emoció i conseqüències (Martínez de Sousa, 1981, p. 337 i s.).

de la Generalitat de Catalunya, d'un conseller de Cultura i d'una consellera d'Educació. De fet, la notícia que explica la primera visita de Jordi Pujol a l'Alguer com a president de Catalunya afirma que

[...] la persistència de la llengua catalana depèn força dels contactes sovintejats amb l'activitat del Principat.

3.1.2. Consciència pancatalana en l'elaboració de la informació

Un segon tret que caracteritza l'acció de TV3 en parlar de l'Alguer és la voluntat d'afiorament d'una consciència lingüística en l'elaboració de les informacions. Així, si una notícia parla d'acords per al foment de l'ensenyament del català en escoles de l'Alguer, aquest relat es construeix des de la consciència que Catalunya i l'Alguer són parts d'una unitat conceptual que té lligams històrics, culturals i, sobretot, lingüístics. Un exemple d'aquest tret el posa de manifest l'establiment d'una línia aèria entre Girona i l'Alguer, que té l'objectiu de millorar les comunicacions entre dos punts del domini lingüístic català. Referma aquesta idea el criteri fixat en el llibre d'estil de la CCMA d'adoptar la denominació *Països Catalans* per a referir-se als territoris de parla catalana, sobretot si tenim en compte la campanya contrària que hi va haver a finals de la dècada anterior per evitar denominacions que fossin signe de la identitat catalana. En aquest sentit d'identitat i de pertinença a la comunitat s'expressa el *De vacances* del 21 d'agost de 2000, en el qual es diu que l'Alguer és una «terra catalana, amb gent que no vol perdre les seves senyes d'identitat».

En el marc de construcció de la consciència de pertànyer a una mateixa col·lectivitat, Televisió de Catalunya difon els acords i les accions amb què les institucions públiques i privades de Catalunya contribueixen a millorar la situació lingüística i cultural de l'Alguer, que, des del punt de vista juridicolingüístic, no està tan avançada com la del Principat de Catalunya.

3.1.3. Visualització del procés de substitució lingüística

El tercer tret que apareix a les notícies estudiades és la denúncia que el periodisme ha de fer de tota situació que considera injusta i que ha de fer visible a l'audiència. Ho demostra el reportatge del programa *Actual* sobre la situació de substitució lingüística en què es troba l'alguerès per la pressió de l'italià. Aquest procés de declivi contrasta amb l'esplendor que havia tingut la llengua anys enrere, segons el reportatge esmentat, emès el 17 de maig de 1990, en què es deia que fins als anys seixanta del segle passat parlar alguerès era signe de prestigi.

Amb accions com aquesta, l'audiència de Televisió de Catalunya pot prendre consciència de la realitat que, especialment durant les dècades dels vuitanta i dels noranta, es vivia a l'Alguer. Només la presa de consciència pot promoure les accions de cooperació des de Catalunya, tant per part de les institucions públiques com per part de la societat civil catalana.

3.1.4. Voluntat d'instruir l'audiència

El quart tret que singularitza aquest periodisme és la voluntat instructiva de Televisió de Catalunya envers l'audiència, principalment la de Catalunya, però també la dels territoris catalanòfons adjacents. Parlar de l'Alguer significa acostar a aquestes zones una realitat que, tot i que pròxima culturalment i històrica, està allunyada geogràficament i administrativament. Amb això, TV3 pretén crear consciència en la població del sentiment de pertinença a una comunitat que va més enllà de l'àmbit peninsular. Aquesta voluntat instructiva s'estén a la història comuna compartida pels territoris catalanòfons. Així, bona part de les peces informatives estudiades fan referència a fets històrics, com ara la tomba de Martí el Jove, la batalla de l'Alguer, la conquesta catalana, la dominació catalana de la Mediterrània, etc. Exemplifica aquest cas l'espai *De vacances* emès el 21 d'agost de 2000. Les accions a favor de la llengua també són objecte de difusió: des dels cursos de català fins a la promulgació d'un nou marc legal a l'Estat italià que protegeix les minories lingüístiques parlades en aquell país i que determina els casos d'oficialitat de l'alguerès en el seu territori.

3.1.5. Atenció a l'actualitat de la llengua catalana

El cinquè tret que volem destacar és que els mitjans de la CCMA van néixer com a instrument de recuperació i promoció de la llengua catalana, que n'és la vehicular de les emissions. En aquest marc, tota dada d'actualitat sobre l'idioma és matèria d'interès informatiu.⁹ Així, doncs, han estat objecte d'informació la promulgació de la Llei sarda 126, que declara l'oficialitat de l'alguerès i del sard en l'ús escolar i institucional, i també la promulgació de la Llei de l'Estat italià 428, de 15 de desembre de 1999. En aquest sentit, la notícia que feia referència als beneficis que comportava aquesta segona llei es referia al fet que podia ser ob-

9. Només cal tenir en compte el reguitzell de notícies que recullen ofensives de diversa índole i origen envers la llengua catalana, com ara el nom que rep la llengua en la modificació legislativa duta a terme per part de la Diputació General d'Aragó i la supressió del requisit lingüístic per a l'accés a la funció pública a les Illes Balears, entre d'altres.

jecte d'ús a les escoles i als mitjans de comunicació. Pel que fa als mitjans privats,¹⁰ l'apartat primer de l'article 14 d'aquesta norma estableix:

Nell'ambito delle proprie disponibilità di bilancio le regioni e le province in cui siano presenti i gruppi linguistici di cui all'articolo 2 nonché i comuni compresi nelle suddette province possono determinare, in base a criteri oggettivi, provvidenze per l'editoria, per gli organi di stampa e per le emittenti radiotelevisive a carattere privato che utilizzino una delle lingue ammesse a tutela, nonché per le associazioni riconosciute e radicate nel territorio che abbiano come finalità la salvaguardia delle minoranze linguistiche.

Així, el juliol de l'any 2004 es va crear la Catalan TV, un canal de televisió privat de l'Alguer que fa ús de la llengua catalana en les emissions. De fet, en la notícia emesa per Televisió de Catalunya el 17 de juliol de 2004 ja s'anunciava la posada en marxa d'una televisió bilingüe amb la finalitat d'ajudar els joves a usar la llengua catalana. En aquesta mateixa peça, també s'avançava l'organització de cursos de llengua catalana per als funcionaris.

3.2. *L'Alguer a les notícies: temes*

Les temàtiques que provoquen l'elaboració i emissió d'una peça informativa a propòsit de l'Alguer són:

- a) les relacions institucionals amb Catalunya i amb la resta del domini lingüístic;
- b) el català a l'Alguer: arrels històriques i situació legal actual;
- c) els actes culturals (concerts musicals, esdeveniments lingüístics i literaris, exposicions, celebracions religioses, etc.), i
- d) el pont aeri.

10. La mateixa Llei preveu que el concessionari del servei públic de radiotelevisió també pugui protegir les llengües reconegudes per la llei. S'hi refereix l'article 12:

1. Nella convenzione tra il Ministero delle comunicazioni e la società concessionaria del servizio pubblico radiotelevisivo e nel conseguente contratto di servizio sono assicurate condizioni per la tutela delle minoranze linguistiche nelle zone di appartenenza.

2. Le regioni interessate possono altresí stipulare apposite convenzioni con la società concessionaria del servizio pubblico radiotelevisivo per trasmissioni giornalistiche o programmi nelle lingue ammesse a tutela, nell'ambito delle programmazioni radiofoniche e televisive regionali della medesima società concessionaria; per le stesse finalità le regioni possono stipulare appositi accordi con emittenti locali.

3. La tutela delle minoranze linguistiche nell'ambito del sistema delle comunicazioni di massa é di competenza dell'Autorità per le garanzie nelle comunicazioni di cui alla legge 31 luglio 1997, n. 249, fatte salve le funzioni di indirizzo della Commissione parlamentare per l'indirizzo generale e la vigilanza dei servizi radiotelevisivi.

Abans de començar la discussió d'aquests cinc tipus, precisarem que en les informacions dedicades a l'Alguer poden ser presents més d'una d'aquestes temàtiques alhora. Per això, hi ha peces del corpus a les quals ens referirem en més d'un apartat. Així mateix, en bona part de les notícies analitzades s'insereix un bloc històric perquè l'audiència sàpiga o recordi els orígens d'aquest enclavament català de l'illa de Sardenya i perquè la inclusió d'aquest tema en l'informatiu quedi justificada pels lligams culturals entre Catalunya i l'Alguer.

3.2.1. Les relacions institucionals amb Catalunya i amb la resta del domini lingüístic

Les relacions institucionals de l'Alguer amb Catalunya són una de les grans motivacions localitzades en el corpus d'estudi. El primer exemple d'aquest fet el trobem en la visita que el president de la Generalitat de Catalunya Jordi Pujol va fer a aquest municipi de Sardenya el gener de 1985. Aquest fet polític va ser cobert amb tres peces emeses els dies 26, 27 i 28 d'aquell mes. TV3 va destacar que aquella visita va incloure trobades de la delegació de Catalunya amb representants d'institucions alguereses o sardes com el municipi de l'Alguer, el Parlament regional i la Junta regional.

Una peça emesa el 25 de setembre de 1999 donava notícia de la signatura d'un conveni per a la promoció del català a l'Alguer, en el marc d'una visita que va efectuar el que aleshores era conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Joan Maria Pujals. Una altra visita de Jordi Pujol va ser objecte d'una notícia emesa el 6 d'octubre de 2000, en la qual, d'una banda, es va promoure l'obertura d'una delegació de la Generalitat de Catalunya a l'Alguer i, de l'altra, es va concedir al president la distinció de ciutadà d'honor d'aquest enclavament.

La raó de la peça informativa emesa per TV3 el dia 16 de juliol de 2004 va ser la visita a l'Alguer de la que aleshores era la consellera d'Educació de la Generalitat de Catalunya, Marta Cid, per entrevistar-se amb l'alcalde de l'Alguer i signar un conveni per inaugurar-hi la primera escola catalana. Tanca aquest apartat una peça informativa dedicada a la visita del president José Montilla, emesa el 20 de setembre de 2008, amb motiu del seixantè aniversari de l'autonomia de Sardenya.

No voldríem ignorar, encara en aquest apartat, una notícia emesa el 15 de gener de 2009, en què es parla de la incorporació a la Fundació Ramon Llull de representants de quatre territoris de parla catalana. La notícia explica la incorporació de l'Ajuntament de l'Alguer i del Consell General dels Pirineus Orientals a aquest organisme, a més del País Valencià, en aquest darrer cas a través, no del seu govern, sinó de la Xarxa de Ciutats Valencianes.

3.2.2. El català a l'Alguer: arrels històriques i situació actual

En bona part de les peces del corpus se subministren dades de caràcter històric de l'època en què el català va ser traslladat a l'Alguer. En són exemples els textos que informen de l'anada de Pujol de 1985, en què es parla de la visita de les autoritats catalanes a la tomba, ubicada a la catedral de Càller, de Martí el Jove, fill del rei Martí l'Humà i nét de Pere III el Cerimoniós, que va ordenar el repoblament de l'Alguer amb catalans. I també es remarca la presència catalana de més de quatre segles en aquest enclavament. És significatiu, així mateix, l'esment de l'ocupació catalana de l'illa de Sardenya en la notícia del 25 de setembre de 1999, en què es qualifica de

[...] miracle que el català s'hagi mantingut en un sol enclavament de l'illa de Sardenya, que havia estat ocupada el segle XIV per la corona catalanoaragonesa.

L'espai estudiat que conté més informació de caràcter històric és el *De vacances* emès el 21 d'agost de 2000. Recorda la dominació catalana a la Mediterrània i la batalla de l'Alguer, i també explica la denominació de *Barceloneta* (*Balsaruneta*, pronunciat en alguerès) per a l'Alguer. Una notícia del 20 de setembre de 2008 fa referència als 650 anys de la conquesta catalana d'aquesta illa i a «la petjada que hi va deixar un segle i mig de dominació catalana».

D'altra banda, la situació legal del català a l'Alguer motiva una part de les peces analitzades. El 3 de novembre de 1997, Televisió de Catalunya va emetre una notícia dedicada a la promulgació de la Llei que reconeixia l'oficialitat de l'alguerès. Es tracta de la Llei sarda 126, de promoció i valoració de la cultura i de la llengua de Sardenya, que reconeix l'oficialitat de la llengua catalana a l'Alguer.¹¹

A propòsit de la visita de Pujol de 1985 que hem esmentat abans, s'informava dels cursos que organitza l'Escola Pasqual Scannu, l'únic centre que aleshores ensenyava la llengua catalana a l'Alguer. Una altra notícia, del 17 de juliol de 2004, informava de la política lingüística duta a terme per les institucions de l'Alguer amb l'objectiu de recuperar-hi l'ús de la llengua catalana.

Quant a les dades de caràcter sociolingüístic, Televisió de Catalunya hi dedica, d'una banda, múltiples referències inserides en les diverses notícies estudiades i, de l'altra, una edició del programa *Actual* titulada «Una llengua amenaçada», emesa

11. Posteriorment el 15 de desembre de 1999, l'Estat italià aprovaria la Llei 482 i el reglament d'aplicació d'aquesta norma. Així, l'article 2 d'aquesta llei estableix que:

1. In attuazione dell'articolo 6 della Costituzione e in armonia con i principi generali stabiliti dagli organismi europei e internazionali, la Repubblica tutela la lingua e la cultura delle popolazioni albanesi, catalane, germaniche, greche, slovene e croate e di quelle parlanti il francese, il franco-provenzale, il friulano, il ladino, l'occitano e il sardo.

el 17 de maig de 1990. En el primer cas, les notícies inclouen dades com ara: que hi ha uns 20.000 parlants habituals de català entre els 40.000 habitants d'aquest municipi sard (25 gener 1985); que el català és parlat per un terç de la població (3 novembre 1997), que «la pressió de l'italià fa témer pel seu futur» (3 novembre 1997), que «la majoria de nens i nenes de l'Alguer no saben parlar català» (3 novembre 1997); que el català és utilitzat pel 25% de la població (6 octubre 2000), i que a l'Alguer hi ha un «escenari dominat per l'italià» (17 juliol 2004), entre d'altres.

En el cas del programa *Actual*, presentat per la periodista Àngels Barceló, es radiografia la situació sociolingüística de l'Alguer. S'hi indica que hi parlen el català entre 17.000 i 18.000 habitants d'aquest municipi. S'hi afegeix que, en aquells moments, es produïa un procés de substitució del català per l'italià, atès que els joves començaven a deixar-lo d'usar, i s'hi advertia que el català corria el risc de desaparèixer-ne. Tanmateix, la informació remarcava que l'«Alguer no ha perdut el rastre de la seva història catalana». A diferència del *Telenotícies*, aquest tipus de programes presenten, en general, la informació de l'Alguer deslligada de l'actualitat del Principat de Catalunya.

3.2.3. Els actes culturals

El tercer bloc de notícies de TV3 dedicades a l'Alguer es refereix a la celebració d'actes culturals de naturalesa diversa. De fet, la primera peça conservada informa de les Festes Fabra, que l'any 1984 es van fer a l'Alguer, en homenatge a qui va fixar el català modern. Aquesta trobada, de caràcter itinerant, tenia com a objectiu promoure els intercanvis culturals entre els territoris de parla catalana. Televisió de Catalunya hi va destinar dues notícies, que es van emetre el 4 i el 5 de novembre de 1984. Dos dels testimonis que hi apareixen són Carlota Fabra, filla de Pompeu Fabra, i Aina Moll, que aleshores era la directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

Les presentacions de llibres també són objecte de peces informatives. N'és un exemple l'obra *I catalani in Sardegna*, a cura de Jordi Carbonell i de Francesco Manconi (versió en català: *Els catalans a Sardenya*). També hi és present el Premi Carlemany, que l'any 2007, el 16 de setembre, es va lliurar a l'escriptor Jordi Coca al Teatre Cívic de l'Alguer. Hi podem afegir els concerts musicals, un exemple dels quals és el que cantants catalans i algueresos van fer durant la visita del president Pujol l'any 1985. Un altre exemple, en aquest cas ubicat a Catalunya, és l'actuació a Tarragona de la Coral Barceloneta de l'Alguer, en una notícia emesa el 30 d'abril de 1985, o el recital de cançó algueresa que es va fer a Barcelona i del qual TV3 va informar el 12 de novembre de 1987.

Pel que fa a les exposicions, també són presents en les notícies relacionades amb l'Alguer que ha emès TV3. El primer cas és la visita al Museu Arqueològic de

Càller a propòsit de la trobada institucional de 1985. L'aplec de l'Alguer és objecte de la informació el 6 d'agost de 2000. S'hi diu que hi van participar vint-i-tres colles, unes 1.200 persones que provenien de tot Catalunya.

En aquestes peces informatives també hi ha lloc per a l'empremta que els catalans van deixar en l'arquitectura de l'illa. Així, s'hi esmenta l'església de Sant Francesc, com a mostra de gòtic català. Es parla, també, d'altres actes culturals i acadèmics com ara la taula rodona sobre el català de l'Alguer i el català estàndard, de la qual es dona notícia el 2 de novembre de 1987. Encara en aquest tercer bloc, hi ha una notícia dedicada a una manifestació religiosa: la processó del desclavament de Divendres Sant, de la qual es va informar l'11 d'abril de 1998.

3.2.4. El pont aeri

El quart i darrer bloc temàtic fa referència a les relacions comercials i turístiques entre Catalunya i l'Alguer. Vinculat directament a les relacions institucionals entre les autoritats de Catalunya i les de l'Alguer, des de la primera visita de Jordi Pujol a l'illa com a president de Catalunya, es parla de la intenció d'establir un vol regular entre aquests dos territoris. A les informacions, aquest enllaç aeri es presenta com una demanda de l'alcalde alguerès. En aquest sentit, en la tercera peça destinada a la visita de Jordi Pujol, es detalla el següent:

La Generalitat de Catalunya i el Consell General de Sardenya, juntament amb Iberia i Alitalia, estudien la possible creació d'una línia aèria entre Barcelona i l'Alguer.

I encara en la notícia emesa el 20 de setembre de 2008 a propòsit de la visita a l'Alguer de José Montilla, es fa referència al fet que els llaços entre aquest municipi i Catalunya s'han vist reforçats per la línia aèria que ofereix la companyia irlandesa Ryanair entre la ciutat de Girona i aquest municipi sard.¹²

4. CONCLUSIONS

A l'empara dels criteris construïts durant les gairebé tres dècades d'història dels mitjans de la CCMA, Televisió de Catalunya fa present l'Alguer en la seva programació, a través de diferents temàtiques, sobre la base de la llengua compartida, que és present d'una manera o altra en els textos informatius estudiats. Resumidament, els temes seleccionats per TV3 es poden agrupar al voltant d'aquests

12. La línia regular entre Girona i l'Alguer es va inaugurar el dia 5 de febrer de 2003.

quatre blocs: 1) les relacions amb Catalunya i amb la resta del domini lingüístic; 2) el català de l'Alguer: arrels històriques i situació actual; 3) els actes culturals, i 4) el pont aeri.

Des del punt de vista periodístic, aquests textos informatius estan construïts a partir d'uns criteris de selecció de dades de base principatina que responen a l'interès general. La llengua catalana reforça aquest interès general, perquè és l'idioma d'una bona part de l'audiència i perquè és la llengua vehicular dels mitjans de la CCMA. En general, TV3 dona prioritat a allò que s'origina a Catalunya, en aquest cas, a l'acció de les institucions i de la societat civil catalana en relació amb l'Alguer, llevat del monogràfic dedicat a la situació sociolingüística del català en aquest enclavament.

Un cop elaborats, aquests textos informatius estan revestits d'un tel de pancatalanisme, sobretot perquè volen crear consciència de pertinença a una mateixa comunitat lingüística. De fet, representar l'Alguer en els gèneres informatius de TV3 és fer avinent aquest municipi sard a l'audiència de Catalunya com una part més d'una mateixa unitat lingüísticoterritorial catalana.

Com a tret d'aquesta professió, és destacable la voluntat de denúncia per part del periodisme que practica TV3 en relació amb el procés de substitució del català en aquest enclavament. Evidentment, aquesta voluntat de denúncia està condicionada pel fet que aquests dos territoris comparteixen la llengua catalana, algunes manifestacions culturals i una part d'història comuna. Al mateix temps, l'acció de TV3 inclou una voluntat formativa de l'audiència en relació amb la realitat de l'Alguer i la història compartida amb les altres zones catalanòfones.

En definitiva, l'acció de TV3 va encaminada a vertebrar un hipotètic espai de comunicació en català, a crear una consciència lingüística catalana en l'audiència i a difondre les iniciatives de transferència de recursos de Catalunya, un territori més avançat jurídicament en la protecció del català, cap a l'Alguer. Ens calen, encara, alguns passos endavant en el procés de representació completa de les diferents parts del domini lingüístic català en els mitjans de comunicació audiovisuals. En aquest sentit, formularem dues propostes.

La primera proposta de millora de la projecció de la realitat algueresa passaria per donar més visibilitat a les activitats d'intercanvi menades per institucions culturals i científiques.¹³ Així mateix, també es podria recuperar, a les notícies, la presència (que hi havia hagut durant els anys vuitanta) de les activitats organitza-

13. En podria ser un exemple la manca de ressò de la publicació del volum *El català de l'Alguer: Un model d'àmbit restringit* (2003), de l'Institut d'Estudis Catalans i de la presentació que se'n féu a l'Alguer (16 juny 2004).

des des de la societat civil catalana,¹⁴ tant pel que fa a la selecció dels fets informatius com pel que fa a la seva naturalesa i motivació.¹⁵

La segona proposta per millorar la projecció de la realitat algueresa a TVC posa damunt la taula la possible participació dels algueresos (associacions, institucions, professionals, etc.) en la producció de programes televisius, des de l'Alguer mateix, aprofitant les estructures i els recursos de comunicació social disponibles des d'aquest enclavament, si calgués, amb el suport tècnic i l'assessorament català. Això incorporaria la perspectiva algueresa en la representació d'aquest enclavament a TV3. Pel que fa a la inclusió de professionals del món del periodisme originaris de l'Alguer, aquesta proposta podria seguir el model de Televisió de Catalunya a la Catalunya del Nord, a les Illes Balears i al País Valencià, en què compta amb un corresponsal natiu de cadascun d'aquests indrets. I, naturalment, aquesta proposta reforçaria la presència de la varietat lingüística de l'Alguer, que ja es veu reflectida en els testimonis que apareixen en les notícies analitzades.

Durant aquestes tres primeres dècades, TV3 s'ha centrat a reconstruir i a reforçar els lligams entre el Principat i l'Alguer, sobretot des del punt de vista lingüístic, i alhora, en els programes que ha emès, ha difós un intercanvi cultural amb l'objectiu que la seva audiència sigui conscient de l'existència d'una vinculació lingüística i històrica entre dos territoris que avui pertanyen a dues realitats administratives diferents.

BIBLIOGRAFIA

- ARGENTER, Joan A. (2011a). «Presentació». A: ARGENTER, Joan A. (ed.). *La gestió interestatal de les llengües transfrontereres*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Càtedra UNESCO de Llengües i Educació. (Biblioteca Càtedra UNESCO; 3), p. 7-14.
- ARGENTER, Joan A. (ed.) (2011b). *La gestió interestatal de les llengües transfrontereres*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Càtedra UNESCO de Llengües i Educació. (Biblioteca Càtedra UNESCO; 3)
- (2011c). *Llengües, cultures, identitats a la Mediterrània*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Càtedra UNESCO de Llengües i Educació. (Biblioteca Càtedra UNESCO; 4)
- BAGET HERMS, Josep Maria (2003). «*La Nostra*»: *Vint anys de TV3*. Barcelona: Proa.
- CASALS, Daniel (2009). «Equilibri geolectal als *media* públics del Principat de Catalunya».

14. Com hem vist en aquest estudi, durant la dècada dels vuitanta, TVC va informar de l'actuació a Tarragona de la Coral Barceloneta de l'Alguer (1985) i d'un recital de cançó algueresa fet a l'Orfeó Graçenc (1987).

15. Ja lliurat aquest text a l'editor, TV3 ha difós la notícia de la presència de la cantant algueresa Franca Masu com a pregonera de les festes de Santa Tecla a Tarragona, ciutat agermanada amb l'Alguer. Aquí s'hi combina la informació institucional d'àmbit local i la celebració d'una festa de la societat civil.

- Els casos de TV3 i Catalunya Ràdio». A: KABATEK, J.; PUSCH, C. D. (ed.). *Variació, poliglòssia i estàndard*. Aachen: Shaker. (Biblioteca Catalànica Germànica; 7), p. 209-230.
- CASALS, Daniel; CAMPS, Oriol (2009). «Límits per a la consecució d'un estàndard plural als *media*. El procés de producció de textos a la ràdio com a factor d'anivellament geolèctal». A: KABATEK, J.; PUSCH, C. D. (ed.). *Variació, poliglòssia i estàndard*. Aachen: Shaker. (Biblioteca Catalànica Germànica; 7), p. 231-256.
- CORONGIU, Giuseppe (2011). «La limba sarda comuna i alguns aspectes de la política lingüística a Sardenya». A: ARGENTER, Joan A. (ed.). *La gestió interestatal de les llengües transfrontereres*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Càtedra UNESCO de Llengües i Educació. (Biblioteca Càtedra UNESCO; 3), p. 39-54.
- CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS (2006). *Carta de principis per a l'actuació dels mitjans de comunicació de la CCMA*. [Versió consultada el 15 de juny de 2012]
- DEPARTAMENT DE CULTURA (1998). *Legislació lingüística*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. (Legislació Bàsica; 6)
- FONTCUBERTA, Mar (1981). *Estructura de la notícia periodística*. Barcelona: ATE.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2002). *Legislació sobre ràdio i televisió*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. (Quaderns de Legislació; 37)
- GOMIS, L. (1991). *Teoría del periodismo: Cómo se forma el presente*. Barcelona: Paidós.
- HUDSON, R. A. (1981). *La sociolingüística*. Barcelona: Anagrama.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1999). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I, Fonètica*. Ed. a cura de Joan Albert Argenter. 3a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2003). *El català de l'Alguer: Un model d'àmbit restringit*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. (Biblioteca Filològica; 48)
- MARTÍNEZ DE SOUSA, J. (1981). *Diccionario general del periodismo*. Madrid: Paraninfo.
- MOLLÀ, Toni (2002). *Manual de sociolingüística*. Alzira: Bromera.
- MOLLÀ, Toni (ed.) (1998). *La política lingüística a la societat de la informació*. Alzira: Bromera.
- MUÑOZ TORRES, J. R. (2002). *Por qué interesan las noticias: Un estudio de los fundamentos del interés informativo*. Barcelona: Herder.
- NAVARRO BARBA, Gustau (1999). «El català a l'Alguer i la legislació sarda i italiana». *Llengua i Ús*, núm. 14, p. 61-64.
- REGGIONE AUTÒNOMA DELLA SARDEGNA (1997). *Legge regionale 15 ottobre 1997, n. 26: Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna [Llei 126/1997, de 15 d'octubre, de promoció i valoració de la cultura i de la llengua de Sardenya]*. Disponible en línia a: <<http://www.regione.sardegna.it>> [consulta: 15 juny 2012].
- REPÚBLICA ITALIANA (1999). *Legge 15 dicembre 1999, n. 482: Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche [Llei 482/1999, de 15 de desembre, norma en matèria de protecció de les minories lingüístiques històriques]*. Disponible en línia a: <<http://www.parlamento.it>> [consulta: 15 juny 2012].
- SERRANO, José Francisco (2002). «La noticia». A: CANTAVELLA, Juan; SERRANO, José Francisco (coord.) (2003). *Redacción para periodistas: Informar e interpretar*. Barcelona: Ariel. (Ariel Comunicació), p. 145-176.
- WARREN, Carl (1975). *Géneros periodísticos informativos: Nueva enciclopedia de la noticia*. Barcelona: ATE.